

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЛІТЕРАТУРА
(угорська та зарубіжна)

інтегрований курс

5-9 класи

ПРОГРАМА

для загальноосвітніх навчальних закладів
з навчанням угорською мовою

Укладачі: Браун Є.Л., Бардош Н.С., Зикань Х.І.,

Кіраль К. Б., Пердук І.Е.

2017

UKRAJNA OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYOS MINISZTERIUMA

IRODALOM
(magyar és világirodalom)

5-9. osztály

TANTERV

a magyar tannyelvű közoktatási
intézmények számára

Összeállította: Braun Éva, Bárdos Nóra, Zékány Krisztina,
Király Katalin, Perduk Ibolya

2017

Пояснювальна записка

У програмі «Література» (угорська та зарубіжна) складовими літературного компонента є емоційно-ціннісна, літературознавча, загальнокультурна і компаративна лінії.

Емоційно-ціннісна лінія забезпечує розкриття гуманістичного потенціалу та естетичної цінності творів угорської та зарубіжної літератури, формування світогляду учнів, їх національної свідомості, моралі та громадянської позиції.

Літературознавча лінія передбачає вивчення літературних творів у єдності змісту і форми, оволодіння учнями основними літературознавчими поняттями, застосування їх у процесі аналізу та інтерпретації художніх творів, розгляд літературних творів, явищ і фактів у контексті літературного процесу, виявлення специфіки літературних напрямів, течій, шкіл у розвитку української літератури, зарубіжної літератури і літератур національних меншин, розкриття жанрово-стильових особливостей художніх творів, ознайомлення учнів з основними принципами художнього перекладу.

Культурологічна лінія передбачає усвідомлення творів художньої літератури як важливої складової мистецтва, ознайомлення учнів з основними цінностями світової художньої культури, розкриття особливостей творів, літературних явищ і фактів у широкому культурному контексті, висвітлення зв'язків літератури з філософією, міфологією, фольклором, звичаями, віруваннями, культурними традиціями різних народів і національностей, розширення ерудиції учнів, виховання їх загальної культури, поваги до національних і зарубіжних традицій, толерантного ставлення до представників різних культур, віросповідань, рас і національностей.

Компаративна лінія забезпечує порівняння літературних творів, їх компонентів (тем, мотивів, образів, поетичних засобів та іншого), явищ і фактів, що належать до різних літератур, встановлення зв'язків між угорською і зарубіжною літературою, розгляд традиційних тем, сюжетів, мотивів, образів у різних літературах, зіставлення оригінальних творів і угорськомовних перекладів літературних творів, демонстрацію лексичного багатства і невичерпних стилістичних можливостей національної мови.

Bevezető

Az anyanyelvi oktatás célja az önazonosság megőrzése és erősítése, a magyar nyelv és irodalom általános fejlesztési és részletes követelményeinek megjelenítése az iskola pedagógiai programjába. A nyelv megőrzőse és tudása hozzájárul a kisebbségi azonosságtudat formálódásához, lehetővé teszi az nemzeti/irodalmi értékek megismerését, s e feladatát az irodalom, történelem, kultúra megismerésével együtt képes ellátni.

Az irodalmi nevelés fő feladata a nemzeti irodalom megismertetése, az irodalom, az olvasás megszerettetése, az olvasási kedv felébresztése és megerősítése. Az anyanyelv és az irodalom elválaszthatatlan egységet képez, hiszen a nyelv tudása hozzájárul a nemzeti azonosságtudat formálódásához, lehetővé teszi az irodalmi értékek megismerését. Az irodalom oktatásán keresztül lehetőség nyílik a nemzetiség kultúrájának, életmódjának, szokásainak, hagyományainak és tárgyi emlékeinek megismerésére.

Az irodalom oktatásának fő feladata:

- A tanuló ismerje meg a magyar irodalom értékeit.
- Nyilvánvalóvá váljon számára az irodalmi és kulturális gazdagság előnyei.
- Megismerje az irodalmi és művészeti korstílusok jellemző vonásait.
- Ismerje a magyar irodalom kiemelkedő alkotóit és azok műveit.
- Tudjon párhuzamot vonni egy-egy korszak alkotói között a világirodalomban.
- Legyen tisztában az irodalmi fogalmakkal, s ezt alkalmazni tudja a művek elemzése kapcsán.
- Legyen képes az olvasási és szövegértési készségeket magas színvonalra emelni.
- Tudja alkalmazni a kommunikációs készségeket.

Az irodalomtanítás elengedhetetlen feltétele a nevelői-oktatói munkának. Az irodalomnak nagy szerepe van a nemzeti kultúra megismerésében, elmélyítésében. A tanítás elválaszthatatlan részét képezi a gyermeknevelés, az identitás kialakítása és megőrzése, s az erkölcsös viselkedésre, a helyes magatartásra való felkészítés. Mindezekre példát meríthetünk a tanításra szánt irodalmi alkotásokból. A tanulóknak így lehetősége nyílik más tantárgyakkal is kapcsolatba kerülni, ami elengedhetetlen feltétele az oktatásnak. Az irodalmi és művészeti korszakok bemutatása által a festészetre, szobrászatra, építészetre nyílik rálátása, valamint az

irodalmi művek kapcsán betekintést nyer a történelembe, nyelvtörténetbe, megismerkedik egy-egy ország földrajzi jellegzetességeivel, szokásaival, hagyományával.

Az irodalom tanterv magába foglalja a magyar irodalom jelentős részét, és betekintést enged a világirodalom egy-egy kiemelkedő alkotójának munkásságára is. Az oktatásra szánt tananyag az 5-9. korosztály érdeklődési szintjének megfelelően épül fel, és fokozatosan vezeti be őket az irodalom világába. A mesék birodalmával kezdődik a tananyag, ahol a magyar népmesékkal ismerkedhet meg a tanuló, majd a magyar mondavilágba enged betekintést. Az elbeszélő költeményeken, a tájleíró verseken át eljutunk a meseregények világáig. A 6. osztályban kerülnek oktatásra az ősi görög és római mítoszok, ahol a tanulók betekintést nyernek a világirodalomba, az eposzok és a Biblia egyes történetei is a tananyag részét képezik. A 7. osztályban az írók és költők életrajza, valamint alkotásaik időrendi sorrendben kerülnek oktatásra. A romantika fogalmával és a stílus képviselői a 8. osztályban ismerkedhetnek meg a tanulók, a XX. század alkotói és azok művei a 9. osztályban képezi részét a tananyagnak. Így az általános iskolai tanítás végére teljes képet kapnak a magyar irodalomról, valamint betekintést nyernek a kezdetektől napjainkig a világirodalomba is.

Az irodalom tanítására készült tantervben a tanár megtalálhatja 5-9. osztályra vonatkozó tananyagot és a tanulókkal kapcsolatos állami követelményeket egyaránt. Az oktatandó tananyag részletezi egy-egy osztály évre szóló tananyagának pontos meghatározását, amelyből a tanár számára nyilvánvalóvá válik, milyen témakörök kerülnek oktatásra. Ennek alapján lehetősége nyílik az adott tantárgyból összeállított tanmenet sikeres elkészítésére.

A tanterv pontosan meghatározza azokat az elvárásokat a tanulókkal szemben, amelyek a tanítás során számonkérésre kerülnek. A tanterv hozzájárul az irodalom sikeres tanításához az oktatási intézmények 5-9. osztályban.

Irodalom
5. osztály
(70 óra, heti 2 óra, 9 tartalék óra)

Az oktatandó tananyag	A tanulókkal kapcsolatos állami követelmények
<p>Bevezetés (1 óra) A művészetek, ezen belül az irodalom mint a kommunikáció eszköze. Olvasni jó! A könyv a tudás hordozója Ismerkedés a tankönyvvel/szöveggyűjteménnyel.</p>	<p>A tanuló: <u>értse</u> és <u>tudja</u> megfogalmazni a kommunikáció és az irodalom fogalmát, tudja a könyv fogalmát meghatározni, tudatosítsa, hogy a könyvnek nem csak anyagi, de eszmei értéke van. Tudja megnevezni a könyv összetevőit és tudja használni a tartalomjegyzéket Ismerkedjen meg az iskolai és egyéb könyvtárakkal, a viselkedési normákkal egy könyvtárban, a raktári rend és a katalógus fogalmakkal</p>
<p>A népdalok és mesék birodalmában (12 óra) A népköltészet. Mondókák, találós kérdések, szólások... A népdal fogalma és csoportosítása: kesergő, katonadal, betyárdal, virágének, csúfoló, párosító, munkadal. A meséről az alsó tagozatban tanultak ismétlése. Népmese és műmese fogalma, különbségei. A mese és típusai. Állatmese, tündérmese, tréfás mese (ezen belül hazugmese, csalímese, bolond mese), láncmese. A műmese és a népmese A mesék csodás elemei. A mese szerkezete. Tér, idő és cselekmény egysége. Mesekezdés, meseszámok, mesehősök, állandó kifejezések, mesekezdő és mesezáró formulák. A jó győzelme a rossz felett a mesében. A mese személyiségformáló ereje. A magyar népmesék gazdag tárházából.</p> <p>Fehérlófia A három kívánság A kiskakas gyémánt félkrajcárja Az állatmese (fabula) fogalma, felépítése. A vándormotívum. A tanmese fogalma és üzenete. Aiszóposz: A róka és a szőlő Kazinczy Ferenc: Szőlőgerezd La Fontaine: A holló meg a róka Fáy András: A fiatal daru Lev Tolsztoj: Az oroszlán és az egér</p>	<p>Tudja meghatározni a népköltészet, a népdal és a mese fogalmát, legyen tisztában a dal, népdal, ritmus, ütem, dallam fogalmaival, ismerje fel a mesetípusokat és tudjon példát hozni rájuk értse a csoda fogalmát és a realitással való kapcsolatát, tudja megfogalmazni saját álmait, vágyait, tudja a mese szerkezeti sajátosságait, ismerje fel az adott mesében a szerkezeti egységeket, állandó kifejezéseket: köszönési formákat, frazeológiai egységeket stb. (a stilisztikai elemzés alapjai) tudjon azonosulni a mese pozitív és negatív szereplőivel is. ismerje az állatmesék főbb jellemzőit, tudja megfogalmazni a tanulságot értse az átvitt- és az egyenes értelem jelentését, ezeket ismerje fel a mesében</p>

<p>A tündérmesefogalma, szerkezeti egységei. Tündérszép Ilona és Árgyélus (Illyés Gyula feldolgozása) A Békakirály (A Grimm-testvérek gyűjtése)</p> <p>A tréfás mese fogalma, műfaji jellegzetességei. Ilók és Mihók (Illyés Gyula feldolgozása) Csalimese (Benedek Elek feldolgozása) Hazugságmese (Penckóferné Punykó Mária beregújfalui gyűjtése)</p> <p>A láncmese fogalma, szerkezeti felépítése. A kakas és a pipe (Illyés Gyula feldolgozása) A keleti mesekincs és sajátosságai. A titokzatos keleti világ jellemző helyszínei és szereplői. A csoda megjelenési formái. A halász és az ifrit (Az Ezeregyéjszaka meséi nyomán) A művészi mese fogalma. Népmese és műmese hasonlóságai és különbségei. H. C. Andersen: A rendíthetetlen ólomkatona Andersen meséinek sajátos világa. A „boldogítás vágya”, a boldogságkeresés motívuma a mesében. Szövegértő és kifejező olvasás, valamint az élőbeszéd tovább-fejlesztése: A gyors szövegértő néma olvasás és a hangos kifejező olvasás képességének gyakorlása és továbbfejlesztése. Szituatív gyakorlatok. Megelevenedő párbeszéd. Játék a térrel, az idővel és a cselekménnyel. A szókincs- és kifejezőkészlet fejlesztése. Irodalomelméleti alapfogalmak A mese mint kispikái műfaj. Fogalma és fajtái. Fabula, tündérmese, tréfás mese, láncmese. Népmese és műmese fogalma. A mese szerkezete.</p>	<p>ismerje a tündérmese (varázsmese) főbb sajátosságait</p> <p>értse a tréfa szerepét a mesében, ismerje a tréfás mesék típusait, tudjon rájuk példát hozni</p> <p>ismerje a láncmese sajátosságait tudja memorizálni a cselekmény sorrendiségét</p> <p>ismerje meg a keleti mesék fantáziadús, egzotikus világát</p> <p>tudja megkülönböztetni a népmesét a műmesétől</p> <p>tudja elkészíteni a történet szerkezeti vázlatát. ismerje fel a mű üzenetét</p> <p>érezzen rá a mese egyéni stílusára, tudja értően felolvasni, legyen képes egy-egy szereplővel azonosulni</p> <p>értse és tudja megfogalmazni a tanult irodalomelméleti alapfogalmakat, elemzéskor ismerje fel azok szerkezeti egységeit,</p> <p>tudja megfogalmazni a tanult mese tartalmát, tudja megindokolni, melyiket miért szereti.</p>
<p>A mondák világa (8 óra) A monda fogalma. Az eredetmonda, a történeti monda és a hiedelemmonda. A magyar mondavilágról. A magyarok eredete (Lengyel Dénes feldolgozása Kézai Simon és Anonymus krónikája nyomán) A csodaszarvas (Lengyel Dénes feldolgozása Kézai és Jordanes krónikája nyomán.) Botond legyőzi a görög óriást</p>	<p>A monda és típusai fogalma mellett ismerkedjen meg a rege, eredetlegenda, ősi nyolcas fogalmaival,</p> <p>értse a teremtéslegenda fogalmát. Tudja elkülöníteni a műben a valós és kitalált motívumokat,</p> <p>tudjon a tabuállat fogalmáról népünk ősi kultúrájában</p>

<p>(Lengyel Dénes feldolgozása a Képes Krónika nyomán)</p> <p>A munkácsi vár kútja (Keresztyén Balázs gyűjtéséből) A mondakör fogalma. Mátyás királyhoz és Rákóczi fejedelemhez kapcsolódó mondakör. Mátyás királlyá választása (Lengyel Dénes feldolgozása mátyusföldi népmonda alapján) Rákóczi virágai (Keresztyén Balázs gyűjtéséből) Kiegészítő és/vagy házi olvasmányok: Mondák Mátyás királyról és Rákócziról. Mátyás király Gömörben (Szép Ernő feldolgozása) A derceni hegy mondája Mikes kútja (Keresztyén Balázs gyűjtéséből) <u>Mondák az irodalomban:</u> Arany János: Rege a csodaszarvasról Mikszáth Kálmán: Beckó vára Tompa Mihály: Beregszász</p> <p>Irodalomelméleti alapfogalmak A monda mint kispikái elbeszélő műfaj. Az eredetmonda, történeti monda és hiedelemmonda műfaji sajátosságai.</p>	<p>legyen tisztában mondáink kulturális jelentőségével</p> <p>ismerjen jellemző kárpátaljai magyar népmondákat értse a mondakör fogalmát. Ismerje a tanult történelmi személyeket</p> <p>ismerje a helyszíneket, amelyhez a helyi monda kapcsolódik</p> <p>tudja a tanult irodalomelméleti alapfogalmakat, legyen képes példákat felhozni,</p> <p>ismerkedjen meg szűkebb pátriája mondavilágával tartsa be a kifejező olvasás szabályait,</p> <p>tudja elmondani az elolvasott rész tartalmát, értse a tanult mondákban előforduló archaikus elemeket és a tájszavakat</p>
<p><u>A meseregények világa (8 óra)</u> A meseregény fogalma, műfaji sajátosságai, szerkezeti felépítése. A világirodalom legismertebb meseregényei. Az alsó tagozatból ismert meseregények, ill. meseregény részletek felelevenítése (A. A. Milne: Micimackó, Micimackó kuckója, C. Collodi: Pinokkió kalandjai, L. F. Baum: Óz, a nagy varázsló stb.) A. de Saint-Exupéry A kis herceg című filozofikus meseregényének 8., 21. fejezete. A virág szimbolikus jelentése. A kis herceg és a virág kapcsolata. Lázár Ervin: A Négyszögletű kerek erdő; Bab Berci kalandjai c. művéből a Csodapatika c. mese filozófiai tartalma és erkölcsi üzenete. Kiegészítő és/vagy házi olvasmányok: P. L. Travers: A csudálatos Mary Alekszej Tolsztoj: Aranykulcsocska Török Sándor: Kököjszi és Bobojsza Lázár Ervin: A kisfiú meg az oroslánok J. K.: Rowling: Harry Potter és a bölcsek köve Berniczky Éva: Égen járó kismanó Irodaloméleti alapfogalmak</p>	<p>Értse a meseregény fogalmát és műfaji sajátosságait, legyen képes csoportosítani az általa ismert meseregényeket</p> <p>ismerje az olvasmányok tartalmát, értse erkölcsi és filozófiai üzenetüket,</p> <p>tudjon azonosulni a szereplőkkel, tudja megfogalmazni a felelősség fogalmát az emberi kapcsolatokban, legyen tisztában a barátság és a szeretet fogalmával</p> <p>tudja értelmezni a mű üzenetét, tudja párhuzamba állítani az előző olvasmánnyal Az alapfogalmak ismerete mellett tudja megfogalmazni véleményét, rokonszenvét, amelyet a főhősök iránt érez tudja a szereplőket jellemezni, azonosítani őket valós embertípusokkal, véleményét alátámasztani az életből vett példákkal legyen képes a kifejező olvasás eszközeivel érzékeltetni az olvasmány szerkezeti-logikai</p>

<p>A meseregény és szerkezeti sajátosságai. A meseregény két szerkezeti alaptípusa.</p>	<p>kapcsolódásait,</p>
<p>A verses mese és az elbeszélő költemény (10 óra) A verses mese fogalma, sajátosságai. Petőfi Sándor: János vitéz A mű cselekménye és szerkezete. A János vitéz népmesei elemei. A helyszín és az idő mint a mű mesés elemeinek kiegészítői. A szereplők bemutatása. Mese és valóság találkozása. A mű üzenete. A versritmus és a rím. A megszemélyesítés és a hasonlat fogalma példákon magyarázva. Irodalomelméleti alapfogalmak Az elbeszélő költemény fogalma, sajátosságai, szerkezeti felépítése: expozíció, bonyodalom, kibontakozás, tetőpont, megoldás. A képszerű megfogalmazás eszközei. A versritmus fogalma. A hangsúlyos ütemes verselés. A négyütemű tizenkettes.</p>	<p>Legyen tisztában a verses mese és az elbeszélő költemény fogalmával, tudjon cselekményvázlatot készíteni, ismerje fel a műben a népi motívumokat, szólásokat, közmondásokat, tudja kikeresni a műből a megszemélyesítést és a hasonlatot, tudja a tanult irodalmi alapfogalmak meghatározásait, értse a versforma, verselés, főhangsúly, mellékhangsúly, rím stb. fogalmát fejlessze dramatizáló képességét</p>
<p>Az ifjúsági regények és novellák világa (12 óra) A regény fogalma Átmenet a meseregény és a regény között: R.Kipling: A dzsungel könyve. Modern mítosz az emberről. A dzsungel törvényei és az emberi értékrend. A szereplők rendszere. Maugli alakja. A regény szerkezete A novella fogalma, műfaji jellegzetességei. Karinthy Frigyes: Tanár úr kérem Az író novellafüzére. Egy választott novella (pl. Reggel hétkor) értelmezése és elemzése. Az epikus alaphelyzet. A novella üzenete az iskoláskorról. Gárdonyi Géza: Büntárgyalás Az elbeszélés szerkezete, nyelve. A jellemek ábrázolása. Molnár Ferenc: A Pál utca fiúk A regény felépítése, szerkezeti vázának elkészítése. Szereplők jellemzése. Nyelvi-stiláris eszközök. Az erkölcsi tanulság megfogalmazása. Móra Ferenc: Megy a ködmön világá A novella témája, szerkezeti felépítése. A ködmön szimbolikus jelentése. A morális példázat. Nyelvi-stiláris eszközök. Irodalomelméleti alapfogalmak Az ifjúsági regény fogalma, fajtái, műfaji</p>	<p>Sajátítsa el a regény fogalmát és szerkezetét tudja összehasonlítani R Kipling művét a tanult állatmesékkel legyen képes az író üzenetének megfogalmazására a nyelvi és stiláris eszközök kikeresése a műből ismerje a tanult novellák tartalmát, tudja a szerkezetét és morális üzenetét, legyen képes azonosulni a mű szereplőivel, tudja megfogalmazni az ifjúsági regény és a novella meghatározását</p>

<p>sajátosságai. A novella fogalma, fajtái, műfaji sajátosságai. Szövegértő és kifejező olvasás A szövegértő olvasás képességének fejlesztése nagyobb terjedelmű epikus művek kapcsán. Szereplőnkénti olvasás. Szituációs gyakorlatok. A történetek egyes jeleneteinek dramatizálása a megfelelő nyelvhasználati módok megválasztásával. A szókincs bővítése és a kommunikációs készség fejlesztése.</p>	<p>ismerje fel a tanultak alapján az ifjúsági regényt, értse szerkezeti felépítését legyen képes nagyobb terjedelmű epikus tartalmú szöveg befogadására és értelmezésére a dramatizálás gyakorlásával fejlessze kommunikációs készségét és empátiáját</p>
---	---

Memoriter

Egy választott mese (részlet)

Részlet valamelyik tanult mondából

A. de Saint-Exupéry: A kis herceg (rövid prózai részlet)

Karinthy Frigyes: Reggel hétkor (rövid prózai részlet)

Petőfi Sándor: János vitézből (2 részlet a műből)

Kiegészítő és/vagy házi olvasmányok:

Illyés Gyula: Hetvenhét magyar népmese

(Az öreg halász és a nagyravágyó felesége, Az okos lány, Az égis erő fa)

Grimm testvérek gyűjtése (A farkas és a hét kecskegida, A széttáncolt cipellők)

Ezeregyéjszaka meséi (A kezesség)

Benedek Elek feldolgozásai (A fekete bika /skót mese, A szárazon és vízen járó /szicíliai)

Ukrán népmesék (A fogadott apa, A cipó)

A. Sz. Puskin: Mese a halászból és a kis halról

H. C. Andersen: A teáskanna, A ganajturó bogár, A kis hableány

P. L. Travers: A csodálatos Mary

Alekszej Tolsztoj: Aranykulcsocska

J. K.: Rowling: Harry Potter és a bölcsök köve

Móra Ferenc: Egyszer egy királyfi

Kormos István: Vackor-történetei

Török Sándor: Kököjszi és Bobojsza

Szalai Borbála verses meséi

Berniczky Éva: Kockás történet, Égen járó kismanó

G. A. Bürger: Münchhausen báró csodálatos utazásai

Mándy Iván: Csutak és a szürke ló

Csukás István: Keménykalap és krumpliorr

Fekete István: Vuk

Arstid Lindgren: Harisnyás Pippi

E. Kastner: Emil és a detektívek, A két Lotti

E. Knight: Lassie hazatér

Irodalom
6. osztály
(70 óra, heti 2 óra, 8 tartalék óra)

Az oktatandó tananyag	A tanulókkal kapcsolatos állami követelmények
<p>Bevezetés (2 óra) Az irodalom mint művészet. Az irodalmi párbeszéd folytatása. Az irodalom szerepe az ember életében. Az 5. osztályban megismert irodalmi műfajok ismétlő rendszerezése.</p> <p>A könyv. Az olvasás szerepe az ember életében. A könyvről tanult információk ismétlő rendszerezése a tanulók kedvenc könyveinek segítségével. Az olvasás mint kommunikáció. Nyári olvasmányélmények hatásának megbeszélése. Ismerkedés a tankönyvvel / szöveggyűjteménnyel.</p>	<p>A tanuló: <u>tudja</u>, hogy az irodalomnak milyen fontos szerepe van az ember és a társadalom életében, értse az irodalom fogalmát, mint a művészetek egyik legfontosabb ágát. <u>rendszerezze</u> az alsó osztályban tanult irodalmi műfajokat és tudja példákkal illusztrálni. <u>tudja meghatározni</u> a könyv fogalmát, megnevezi összetevőit; értse meg, hogy a könyv az egyik legnagyobb érték <u>tudja befogadni</u> az irodalmi műveket; <u>értse</u> a tankönyvet felépítését, <u>tudja használni</u> a tankönyvet/szöveggyűjteményt, érezze azokat magáénak.</p>
<p>A népköltészet világa 12 óra</p> <p>Népi imádságok könyörgések A népi imádságok és könyörgések mint magyar népi kultúra ősi, pogány és keresztény elemeket ötvöző műfaja. Céljuk, tartalmuk, jelentőségük: rajtuk keresztül figyelhető meg a költészet születésének folyamata. Előadásmódjuk. Jellemző a költői eszközeik: metaforák, megszemélyesítések, költői jelzők, szinonimák, alliterációk gazdagsága. Lírai, epikai és drámai elemek ötvöződése bennük. Hármass tagolású szerkezetük: kezdőkép, középrész (a szenvedéstörténet valamely fázisának epikus-dramatikus megjelenítése), befejező rész, záradék. Aktualitásuk.</p> <p>A regös ének A regölés télközépi szerencsekívánó köszöntés. A legérdekesebb, legarchaikusabb rítusének. Eredete, szerepe a népköltészetben, történelmi fejlődése.</p> <p>Népdalok A népdalok és múdalogok közötti különbségek. A népdalgyűjtők. Érik a szőlő Tavaszi szél vizet áraszt Kárpátaljai népdalok</p>	<p>A tanuló: <u>ismerje</u> a népi imádságok és könyörgések műfaját; ismerje fel azok pogány és keresztény elemeit, <u>ismerje fel</u> a bennük előforduló költői képeket és művészi kifejező eszközöket; <u>tudja</u>, hogy mi a jelentőségük az irodalom alakulásában; <u>tudjon</u> elemezni szerkezetileg egy népi imádságot. <u>beszéljen</u> röviden a regölés szokásköréről; <u>elemezze</u> a regös éneket szerkezetileg; <u>ismerje fel az</u> epikus bevezetés, a termékenységvarázsló rész, a refrén szerepét <u>tudja</u> a tanuló a népdal és múdalog közötti különbségeket, Sajátítson el pár népdalt emlékezetből.</p>
<p>A ballada</p>	<p>A tanuló:</p>

<p>A ballada műfaja, műfaji jellemzői. Epikus, lírai és drámai jellegzetességei. A balladai kellékek: a tragikus légkör és a balladai homály. A népballada és a műballada fogalma.</p> <p>Kőmíves Kelemenné (A falba épített asszony). A történetmondás formája. A cselekmény mozzanatai. A párbeszéd–drámaiság–feszültség. A ballada ritmusa.</p> <p>Két kápolnavirág (Vári Fábán László tiszaujhelyi gyűjtése). A ballada szerkezeti felépítése, szereplői. A párbeszéd. Balladai kellékek. Nyelvi jellegzetességei.</p> <p>A hármas varázsfű (ruszin népballada, fordította Vári Fábán László). Tartalma, szerkezete. Összehasonlítása a már tanult balladákkal.</p> <p>Robert Burns: Falusi randevú A mű tartalma, felépítése, hangulata. Irodalomelméleti alapfogalmak A ballada fogalma, jellegzetességei. Népballada és műballada fogalma. A balladai kellékek.</p>	<p>ismerje fel a balladát, jellegzetességeit, a balladai kellékeket;</p> <p>legyen képes a tanult művek tartalmának átadására, ismerje üzenetét, szereplőit, szerkezeti sajátosságait; tudjon különbséget tenni a népballada és a műballada között;</p> <p><u>tudja</u> a tanult művek történelmi hátterét, megírásának körülményeit; <u>tudja</u> meghatározni a ballada fogalmát és típusait; <u>ismerje fel</u> a balladai kellékeket és szerepüket a szerkezetben;</p> <p><u>a drámapedagógia módszereivel tudja</u> életre kelteni a ballada egyes részeit, hőseit, ismerje fel, milyen motívum viszi előre a történetet.</p>
<p>Bibliai történetek 5 óra A Biblia részei, keletkezése. A bibliai történetek erkölcsi nevelése. <u>Az Ószövetség</u> A világ teremtése (Mózes első könyve) Az ember teremtése (Az éden kertjében). Noé és a vízözön. Bábel tornya. Az Újszövetség. Jézus születése. A 12 éves Jézus a templomban. Jézus tanításából részletek. <u>Kiegészítő olvasmányok</u> Biblia gyermekeknek, Képes Biblia <u>Gyakorlati munka:</u> Kifejező és szövegértő olvasás, tartalommondás <u>Tantárgyak közötti kapcsolat</u> Biblia és irodalom, Biblia és művészet, Biblia más nemzeteknél.</p> <p>Mítoszok. Eposzok (Teremtéstörténet)</p>	<p><u>A tanuló:</u> <u>tudja és ismerje</u> a Biblia részeit, keletkezését, felépítését.</p> <p><u>ismerje</u> a tanuló a történeteket, tartalmukat, szereplőit, és üzenetét.</p> <p><u>legyen képes</u> megérteni a Biblia szerepét az ember életében, az irodalomban, művészetben. A Könyvek Könyve mindannyiunk tápláléka, műveltségünk forrása.</p>

<p>8 óra</p> <p>A mese és mítosz fogalma. A mítosz eredete, oktató jellege. Az ősi görög és római mítoszok. Görög mítoszok: Daidalosz és Ikarosz, Prométheusz, Tantalosz. Római mítosz: Romulus és Rémus.</p> <p>Az eposzok világából a teremtéstörténetek, melyek megalapozzák a bibliai ismereteket is. Teremtéstörténetből a Kalevala. A világ keletkezése. A Nap és a Hold történetek. A Gilgames eposzból a világ keletkezése. A vízözön.</p> <p>Irodalomelmélet</p> <p>A mítosz fogalma. Az eposz fogalma. Teremtéstörténet.</p> <p>Gyakorlati munka: Szövegértő és kifejező olvasás, a beszédképesség fejlesztése.</p>	<p>tudja meghatározni a mítosz fogalmát</p> <p>tudja elmondani a mítoszok tartalmát</p> <p>ismerje a teremtéstörténet fogalmát és felismerje a különböző népeknél.</p>
<p>Az elbeszélő költemény 5 óra</p> <p>Megismételni, hogy mi az a verses mese és az elbeszélő költemény.</p> <p>Fazekas Mihály: Lúdas Matyi</p> <p>A mű felépítése. A két főszereplő jellemzése. Mesei elemek a műben. Az elbeszélő költemény mondanivalója.</p>	<p>A tanuló</p> <p>tudja meghatározni az elbeszélő költemény fogalmát</p> <p>ismerje a mű tartalmát és tudja elmondani.</p> <p>legyen képes következtetéseket levonni saját életére vonatkoztatva.</p>
<p>Az irodalmi levél 2 óra</p> <p>Műfaji meghatározás. A levél és az irodalmi levél közötti különbség. A kitalált és a fiktív levél.</p> <p>Petőfi Sándor: Arany Jánoshoz</p> <p>Arany János: Válasz Petőfinek</p> <p>A két vers megírásának története.</p> <p>Irodalomtörténeti alapfogalmak. A költői levél fogalma, jellemzői.</p> <p><u>Gyakorlati munka</u></p> <p>Kifejező, szövegértő olvasás, kifejező versmondás</p>	<p>A tanuló</p> <p>ismerje az irodalmi levél fogalmát; a valóság és fikció közötti különbséget</p> <p>tudja Petőfi és Arany barátságának történetét, családi vonatkozását, egymáshoz fűződő kapcsolatukat.</p> <p>tudja értékelni az emberi barátságot.</p>
<p><u>Tantárgyak közötti kapcsolatok</u></p> <p>A Toldi és a Lúdas Matyi történelmi háttere (történelem).</p>	
<p>Arany János: Toldi. 13 óra</p> <p>Kicsit mítosz, kicsit monda, kicsit mese.</p> <p>A mű keletkezésének körülményei. A cselekmény és a szerkezet elemei. A főhős életének külső és belső konfliktusai. A főhős jellege. Mitikus, mondai és mesei sajátosságok a Toldiban. A mű verselésének jellegzetességei.</p> <p>Irodalomelmélet</p>	<p><u>A tanuló</u></p> <p>tudja és ismerje a Toldi tartalmát, történelmi és mondai előzményeit, megírásának körülményeit;</p> <p>fogalmazza meg a mű alapkonfliktusát;</p> <p>jellemezze a hősokeket;</p> <p>ismerje fel az ütemhangsúlyos verselést, a négyütemű tizenkettést;</p> <p>értse a mottó, az előhang és az epizód lényegét, szerepét a műben;</p> <p>legyen képes a szituációs gyakorlatok</p>

<p>A verses epika. A hangsúlyos ütemes magyaros verselés. A négyütemű tizenkettes. A mottó, az előhang és az epizód fogalma.</p>	<p>segítségével nyelvileg is megjeleníteni olvasmányának hőseit; <u>legyen képes</u> a szituáció változásainak megfelelően alkalmazni a nyelvi eszközöket.</p>
<p>Ifjúsági regények és novellák világa 10 óra A novella Móra Ferenc: Csontos Szigfrid, Miben lakik a magyar tündér? Karinthy Frigyes: Magyarázom a bizonyítványom, Reggel hétkor Móricz Zsigmond: Ami megérthetetlen Mikszáth Kálmán: A ló, a báránka és a nyúl Rövid írói arcképek. A novellák témája, mondanivalója, szerkezeti felépítése. A szereplők jellemzése. A novellák alapkonfliktusai. A nyelvi-stiláris eszközök.</p> <p>Az ifjúsági regény Mark Twain: Tom Sawyer</p> <p>Csukás István: Keménykalap és krumpliorr Rövid írói arcképek. Az ifjúsági regények tárgya, témája, tartalma, szerkezeti felépítése, szimbolikája, üzenete. A szereplők jellemzése.</p> <p><u>Irodalomelméleti alapfogalmak</u> Az epikáról tanultak ismételése. A novella fogalma, tartalmi és szerkezeti sajátosságai. Az ifjúsági regény fogalma, típusai, sajátosságai.</p> <p>A lírának és epikának mint műnemnek (és a lírai és epikus műfajoknak) a megkülönböztetése és sajátosságai.</p> <p><u>különböztesse meg</u> a lírát az epikától, ismerje a líra sajátos vonásait;</p> <p><u>ismerje</u> a lírai műfajok csoportosítási lehetőségei közül a tanultakat;</p> <p><u>tudja</u> a tanult művek lírai tartalmát;</p>	<p><u>A tanuló:</u></p> <p><u>ismerje</u> a novellát mint kisépikai műfajt és annak sajátosságait, <u>ismerje</u> a tanult művek alkotóinak rövid életrajzát, a művek tartalmát, üzenetét, szerkezeti felépítését;</p> <p><u>értse meg</u> a mű üzenetét, tudja megfejteni és értelmezni szimbolikáját; <u>legyen képes</u> a szöveget elemezni mind tartalmi, mind szerkezeti, mind stiláris szempontból;</p> <p><u>ismerje</u> a tanult ifjúsági művek szerzőinek rövid életrajzát, a tanult művek tartalmát, felépítését; <u>tudja jellemezni</u> a szereplőket, rendszerbe foglalni azokat; <u>értse meg</u> a művek üzenetét; <u>tudja</u> meghatározni a líra és az epika fogalmát és különbségeit, megnevezni és felismerni a tanult lírai és epikus műfajokat és azok sajátosságait; <u>tudja</u> meghatározni az ifjúsági regény fogalmát, megnevezni néhány típusát. <u>legyen képes</u> nagyobb terjedelmű epikus tartalmú szöveg befogadására és értelmezésére; <u>gyakorolja</u> a verbális megnyilatkozás különböző rögzített helyzetekhez tartozó jellegzetes formáit; szerepjátékok segítségével <u>keltse életre</u> az olvasott történetek egyes jeleneteit, szereplőit, ügyelve a nyelvi megformálás eszközeire.</p>

legyen képes megfogalmazni a tanult művek érzelmi-hangulati töltetét, üzenetét;

tudja a vers kapcsán a tanult irodalomelméleti alapfogalmak jelentését;

ismerje fel azokat a konkrét művek esetében;

tudja értékelni az anyaságot, tudjon saját életéből példákat felhozni.

értse a lírai kifejezésmódnak a lényegét, miszerint lelkiállapotok megragadására és kifejezésére szolgál;

legyen képes befogadni a lírai művek érzelmi és hangulati tartalmát.

A lírai versek világában (7 óra)

A líra fogalma.

A lírának mint műnemnek az értelmezése, sajátos vonásai. A legismertebb lírai műfajokról. A lírai műfajok többféle csoportosítási lehetőségéről.

Tematikus csoportosítás (pl. hazafias, szerelmi, tájleíró versek). A líra alanya szerinti csoportosítás (személyes, szerep- és közösségi líra).

Petőfi Sándor: Az alföld, A Tisza

A tájleíró líra. A szülőföld szeretete, jellegzetességeinek leírása. A személyes líra. A hasonlat és a metafora.

Petőfi Sándor: Egy estém otthon

A vers megírásának körülményei és hatása. A vers alapszerkezete, verselése, üzenete. A közösségi líra.

József Attila: Anyám

Mama c. vers

A művön kívüli valóság szerepe a vers megírásában. A mű lírai tartalma, érzelmi töltete. A szeretetvágy motívuma József Attila költészetében.

Kosztolányi Dezső: Mostan színes tintákról álmodom,

Lánc, lánc, eszterlánc (A szegény kisgyermek panaszai ciklusból)

A szereplíra. Tetszés szerint egy vers.

A gyermekkori emlékek megelevenedése a versben. A gyermekkor hangulata. Mitől szép a gyermekkor?	

Memoriter

Fazekas Mihály: Lúdas Matyi (részlet)
 Petőfi Sándor: Arany Jánoshoz (részlet)
 Arany János: Válasz Petőfinek.(részlet)
 Arany János: Toldi (Előhang és további 2 részlet a műből)
 Petőfi Sándor: Az alföld, A Tisza c. versek (részletek)
 József Attila: Anyám, Mama c. versek (részletek)
 Kosztolányi Dezső: Mostan színes tintákról álmodom

Kiegészítő és/vagy házi olvasmányok

Vörösmarty Mihály: Szép Ilonka
 Népballadák (Júlia szép leány, A házasuló királyfi)
 J. W. Goethe: A villikirály
 Arany János: Szondi két apródja, Szibinyáni Jank
 Ilosvai Péter: Az híres-neves Tholdi Miklósnak jeles cselekedeteiről és bajnokságáról (részlet)
 Göcseji és nagyszalontai mondák és mondatöredékek Toldiról
 Benedek Elek: Toldi (részletek)
 Mark Twain: Huckleberry Finn kalandjai
 Eric Kästner: A repülő osztály
 J. F. Cooper: Vadölő, Az utolsó mohikán
 Jack London: A vadon szava
 Tamási Áron: Ábel a rengetegben
 Mikszáth Kálmán: A két koldusdiák
 Móra Ferenc: Kincskereső kisködmön
 Karinthy Frigyes: Tanár úr kérem
 Móricz Zsigmond: Pipacsok a tengeren
 Fekete István: Tüskevár, Téli berek

Irodalom

7. osztály

(70 óra, heti 2 óra, 12 tartalék óra)

Az oktatandó tananyag A tanulókkal kapcsolatos állami követelmények	
Bevezetés (2 óra) Az irodalom szerepe a társadalom és az egyén életében. Az irodalmi művekben tükröződik a társadalom életének múltja és jelene.	A tanuló: <u>ismerje fel</u> az irodalom jelentőségét a társadalom és az egyén szempontjából, értse az irodalmi művekben tükröződő történelmi múlt jelentőségét, értékelje ezek tanulságát, a múlt

	eseményeinek jobb megértését.
<p>Az irodalom bölcsője (4 óra) Iliász, Odüsszeia A monda előzményei. A trójai háború története. Akhilleusz pajzsa (Iliász, részlet). A küklpsz barlangjában (Odüsszeia, részlet)</p>	<p><u>A tanuló:</u> <u>ismerje</u> az Iliász rövid tartalmát, a trójai a mondakört; <u>tudja meghatározni</u> Akhilleusz és Odüsszeusz alakját;</p>
<p>Mondák, legendák (6 óra) Mondák a magyar történelemből. István király intelmei Szent László király utolsó győzelme Szent Gellért legendája Margit-legend Ferenc-legend Kárpátaljai mondák Az irodalom elvilágiasodásának jegyei a legendában: a természet szépségének, az egyén szabadságának, a bűnök társadalmi okainak kiemelése. <u>Irodalomelmélet</u> A legenda</p>	<p><u>A tanuló:</u> Határozza meg a legendák létrejöttének feltételezett korát;</p> <p>olvasmányélmény alapján <u>fogalmazza meg</u> a tanult legendák, mondák tartalmát, főbb alap gondolatát, ismerje azok keletkezésének hátterét,</p> <p><u>fogalmazza meg</u> a művek tanulságát, ismerje a legenda fogalmát.</p>
<p>A magyar irodalom kezdetei (2 óra) Halotti beszéd és könyörgés Az összefüggő nyelvemlék jelentősége, nyelvvezete. Ómagyar Mária-siralom Az első fennmaradt magyar vers. A fia kínhalálát szemlélő édesanya fájdalmának megjelenítése a versben.</p>	<p><u>A tanuló:</u> Határozza meg a szövegemlékek fogalmát és jelentőségét a magyar nyelvű irodalom kialakulásában; <u>értse</u> a szövegemlékek tartalmát, figyelje meg a mű szerkezetét, tudja elkülöníteni azokat a részeket, melyekben az édesanya mérhetetlen fájdalmában máshoz fordul.</p>
<p>Janus Pannonius (2 óra) Az első európai rangú magyar költő rövid életműve, főbb alkotásai. Pannónia dicsérete A reneszánsz művészi öntudat megfogalmazása az epigrammában. <u>Irodalomelmélet</u> Az epigramma. Az időmértékes verselés.</p>	<p><u>A tanuló:</u> <u>ismerje</u> a költő rövid életrajzát és korszakalkotó szerepét a magyar irodalomban; ismerje fel a jelképeket és a költő saját szerepét a műben, <u>fogalmazza meg</u> az epigramma üzenetét; <u>tanulja meg</u> az epigrammát kívülről; <u>határozza meg</u> az epigramma műfaját és jegyeit.</p>
<p>Tinódi Lantos Sebestyén (2 óra) A vándorlantos rövid életrajza, munkássága. Ali Budai Basa históriája A végvári vitézek hősiessége és bátorsága a törökök elleni harcban.</p>	<p><u>A tanuló:</u> <u>ismerje</u> a XVI. század nagy énekmondójának életútját, főbb alkotásait, ismerje a mű cselekményét, jellemezze a főhős alakját és cselekedetét,</p>

<p><u>Irodalomelmélet</u> A históriás ének</p>	<p>fogalmazza meg a históriás ének tanulságát, ismerje a históriás ének fogalmát.</p>
<p>Heltai Gáspár (1 óra) A protestáns prédikátor, kolozsvári nyomdász, prózaíró rövid pályaképe, munkásságának főbb témakörei.</p> <p>A farkasról és a bárányról A tanmese tartalma és erkölcsi tanulsága.</p> <p><u>Irodalomelmélet</u> A fabula</p>	<p>A tanuló: ismerje röviden az író életútját és szerepét a magyar nyelvű műveltség elterjesztése terén; <u>fogalmazza meg</u> a tanmese erkölcsi tanulságát, aktualizálja a jelenkorra; <u>ismerje</u> a fabula fogalmát.</p>
<p>Bornemisza Péter (1 óra) Élete és munkássága, jelentősebb művei.</p> <p>Siralmas énnéköm A magyar nyelvű világi líra első gyöngyszeme. Az elválás és a visszatérés vágya a búcsúversben.</p>	<p>A tanuló: <u>ismerje</u> a költő életének fontosabb eseményeit, jelentősebb műveit; elemezze a verset, figyelje meg a búcsúvers szerkezetét, a refrén szerepét, a szomorúság és a remény kifejeződését, ismerje a műben szereplő helyek földrajzi fekvését, kárpátaljai vonatkozását.</p>
<p>Balassi Bálint (4 óra) A magyar reneszánsz legjelesebb költője. Rövid pályaképe, jelentősebb alkotásai. <i>Vitézi versei</i> Búcsúja hazájától A költő hazaszeretetének és a vitézi élet fontosságának kifejeződése a versben. <i>Szerelmes versei</i> Hogy Júliára talál... Júliával való véletlen találkozás megörökítése. <i>Istenes versei</i> Az te nagy nevedért Az istenes versek jelentősége, a vers költői kifejező eszközei. <u>Irodalomelmélet</u> A Balassi-strófa <u>Irodalmi párhuzamok</u> hasonlítsa össze Bornemisza Péter Siralmas énnéköm és Balassi Bálint Búcsúja hazájától c. versét.</p>	<p>A tanuló: mondja el a költő életútját, tudja meghatározni Balassi helyét magyar és a világirodalomban; elemezze a búcsúverset, figyelje meg a refrén változatos megfogalmazását, fogalmazza meg a költő érzelmeinek kifejeződését a Júlia-versben, keressen példákat az ismétlésre és a fokozásra, keresse meg a vers jellemző szóképeit, ismerje Balassi istenes verseit, ismerje azok költői kifejező eszközeit, tudja meghatározni a Balassi-strófát.</p>
<p><u>Tantárgyak közötti kapcsolat</u> Balassi életútjának helyszínei, azok emutatása térkép segítségével (földrajz). A végvári vitézek harca törökök ellen (történelem)</p>	
<p>Zrínyi Miklós (4 óra)</p> <p>Politikus, hadvezér, költő, a magyar barokk eposz megteremtője. Rövid életrajza, jelentősebb alkotásai.</p>	<p>A tanuló: fogalmazza meg Zrínyi életútját, ismerje jelentősebb alkotásait; ismerje, mely ókori szerzők szolgáltak</p>

<p>Szigeti veszedelem Dédapjának, a szigetvári hősnek emléket állító eposz. Részletek az eposzból: Bevezetés, Isten megharagszik a magyarokra (Első énekből), Zrínyi kirohanása (Tizenötödik énekből), A szultán halála, Zrínyi halála, Utószó <u>Irodalomelmélet</u> Az eposz fogalmának bővítése.</p>	<p>mintául az eposz megírásához, figyelje meg, hogy a költő a múlt felidézésével a jelen számára mutat erkölcsi példát, olvassa kifejezően a fejezeteket, ismerje és fogalmazza meg azok tartalmát, jellemesse Zrínyi alakját, ismerje a műben szereplő csodás elemeket.</p>
<p>XIX-XX. századi írók történelmi témájú alkotásai (7 óra) A tanuló: Gárdonyi Géza Az író életrajza, Egerhez való kötődése. Egri csillagok A történelmi regény keletkezése és valóságos alapja. Az író hosszas kutatásai. A regény szerkezete, címe, fejezetei. A regény cselekménye. A történelmi kor, a helyszínek. A szereplők csoportosítása, jellemzése. A főszereplők életútja a regényben. A főszereplők csoportosítása és jellemzése. A regény üzenete. <u>Alkotó- és beszédkészség fejlesztés</u> Vázlatkészítés a regény kijelölt fejezetéhez. A fejezetek tartalmának szóbeli elmondása és írásbeli megfogalmazása (tartalomírás). A regény üzenetének kifejtése. Példakép választása a regényből <u>Irodalomelmélet</u> A történelmi regény ismerje a korszak történelmi háttérét, ismert képviselőit, tudja meghatározni Rákóczi Ferenc szerepét a korszak szabadságharcában, ismerje vidékünk és Rákóczi kapcsolatát, ismerje a tanult korszak költészetét, találja meg bennük a metaforákat; tudja emlékezetből Rákóczi-nótát. Kuruc költészet (2 óra) A tanuló: A kuruc költészet és történelmi háttér. A kuruc szó meghatározása. Tematikája és népköltészeti jellege. <u>Kötelező olvasmány</u> Rákóczi-nóta; Csínom Palkó; Balogh Ádám nótája; <u>Tantárgyak közötti kapcsolat</u> Korabeli kuruc énekek hallgatása</p>	<p><u>A tanuló:</u> <u>ismerje</u> az író életútját és írói munkásságát, <u>ismerje</u> és <u>értékelje</u> Gárdonyi hosszas kutatómunkáját a regény megírásával kapcsolatban, értékelje a mű történelmi hitelességét; elemesse a regény szerkezetét, értelmezze a fejezetek címének metaforáit, tudja elmondani a regény cselekményét, jellemesse a regény fő- és mellékszereplőit, ismerje, mely szereplők léteztek a valóságban, fogalmazza meg Bornemissza Péter és Cecey Éva jellemfejlődését a regényben, értse a régies, korhű kifejezéseket ismerje a történelmi regény fogalmát</p>
<p>Mikes Kelemen (2 óra)</p>	<p><u>A tanuló:</u></p>

<p>Az író rövid életrajza. Törökországi levelek A rodostói magyarok életéről és saját sorsáról szóló levelek. A 77. Levél Tartalma, mondanivalója. Jellemző stíluseszközei. <u>Kötelező olvasmány</u> 88., 207. Levél <u>Irodalomelmélet: Az irodalmi levél</u> <u>Kiegészítő olvasmányok</u> II. Rákóczi Ferenc: Vallomások</p>	<p>ismerje Mikes Kelemen életrajzát, a Rákóczi-szabadságharcban betöltött szerepét; tudja a tanult levél tartalmát, ismertesse a levél alapján a száműzetésben élő magyarok sorsát, <u>határozza meg</u> az irodalmi levél fogalmát;</p>
<p>Líra és dráma (4 óra) Jean-Baptiste Molière A sikeres francia vígjátékiró rövid életútja. A fősvény A szatirikus komédia cselekménye. A zsugoriság bemutatása a főhős jellemén keresztül. A mű szerkezete (expozíció, tetőpont, megoldás) és aktualitása. <u>Irodalomelmélet</u> A vígjáték. A monológ. <u>Alkotó- és beszédkészség-fejlesztés</u> A tanuló fogalmazzon meg különböző befejezés-változatokat.</p>	<p>A tanuló: ismerje az író és tudja elhelyezni a világirodalomban, ismerje a vígjáték cselekményét, jellemesse a főhős alakját és a többi szereplőket; mutassa be a főhőst, Harpagont, mint a zsugoriság megtestesítőjét, a pénz megszállottját; ismerje a vígjáték fogalmát.</p>
<p><u>Tantárgyak közötti kapcsolat</u> Lajos korának bemutatása (történelem).</p>	
<p>Csokonai Vitéz Mihály (3 óra) A magyar felvilágosodás legnagyobb alakja, művelt költője. Rövid életútja és főbb művei. Zsugori uram A zsugoriság, a fősvény bemutatása műben. A szatirikus ábrázolásmód A művészi kifejezőeszközök: ellentét, hasonlat, felkiáltás, ismétlés, túlzás. A Reményhez A szomorú szépségű költemény keletkezése. Műfaja és szerkezeti elemzése. <u>Kiegészítő olvasmányok</u> Jövendölés az első oskoláról a Somogyban; Szegény Zsuzsi a táborozáskor; <u>Irodalomelmélet</u> A jellemkép. Az ironia. Az alliteráció. Az allegória <u>Irodalmi párhuzamok</u> Csokonai Zsugori uram és Molière A fősvény c. művek szereplőinek összehasonlító jellemzése.</p>	
<p>Berzsenyi Dániel (1 óra) A tanuló: Rövid életrajza, munkássága. A közelítő tétel Komor, vigasztalan hangulatú vers. Nem csak a valóságos, hanem a lelki táj leírása is az elégiában. <u>Irodalomelmélet</u> Az elégia <u>Kiegészítő olvasmány</u> Búcsúzás Kemenes-Aljától Fohászok</p>	<p>A tanuló: ismerje Berzsenyi Dániel életútjának fontosabb állomásait; <u>elemesse a verset</u>, miképp mutatja be a költő a tájban a lélek szomorúságát; mutassa be azokat a stíluseszközöket, amelyek az emberi élet megismételhetetlenségére utalnak. ismerje az elégia fogalmát.</p>

<p><u>ismerje a költő életútját, jelentősebb műveit;</u></p> <p><u>tudja jellemezni a versben bemutatott embertípust;</u> <u>találja meg a költeményben a művészi kifejezőeszközöket;</u></p> <p><u>ismerje A Reményhez c. vers keletkezésének körülményeit;</u> <u>elemezze a Remény és a kert allegóriáját;</u> <u>tudja a verset kívülről;</u></p> <p><u>ismerje az irodalomelméleti fogalmakat.</u></p>	
<p>Az utazási regény (5 óra) Daniel Defoe Az író rövid életútja Robinson Crusoe A mű keletkezésének körülményei. A regény cselekménye. Az ember boldogságra való törekvése a regényben. <u>Irodalomelmélet</u> Az utazási regény. <u>Alkotó- és beszédkészség fejlesztés</u> 1. Vita: A természet és a civilizáció viszonya. 2. Szóbeli fogalmazás: Robinson helyében miképp cselekednél?</p>	<p>A tanuló:</p> <p>ismerje röviden az író életrajzát;</p> <p><u>tudja</u> a regény keletkezésének történetét, <u>ismerje</u> olvasmányélmény alapján a regény cselekményét; jellemezze a főhős alakját, fogalmazza meg a regény üzenetét saját korának és az utókornak;</p> <p>tudja meghatározni a robinzonád válfaját;</p> <p>ismerje az utazási regény fogalmát.</p>
<p><u>Tantárgyak közötti kapcsolat</u> Közép-Amerika térképének segítségével bemutatni Robinson szigetét (földrajz)</p>	
<p>Jonathan Swift (5 óra) Rövid életrajz és pályakép. Gulliver utazásai A világirodalom legnagyobb szatírja. Gulliver önfelfedezése. Az emberiség eredendő és javíthatatlan gyengeségének, gonoszságának és ostobaságának bemutatása.</p> <p><u>Irodalomelmélet</u> A szatíra</p>	
<p>A tanuló:</p> <p><u>tudja</u> J.Swift életrajzát röviden, <u>ismerje</u> a regény megírásának körülményeit; <u>ismerje</u> a regény szerkezetét, cselekményét;</p>	

tudja kifejezően elmondani a regény cselekményét, készítsen vázlatot az elolvasott fejezetek alapján; ismerje a szatíra fogalmát.	
---	--

Memoriter

Janus Pannonius: Pannónia dicsérete

Bornemisza Péter: Siralmas énnéköm

Balassi Bálint: Búcsúja hazájától

Gárdonyi Géza: Egri csillagok (Dobó István eskütétele)

Kuruc költészet (Csínom Palkó)

Csokonai Vitéz Mihály: A Reményhez

Kiegészítő /házi olvasmányok

A Cronica előszava (részlet), Eger vár viadaljáról való ének

A király esküje (Történeti balladák, históriás versek)

Heltai Gáspár: 100 fabula

La Fontaine: A farkas és a bárány

Fekete István: A koppányi aga testamentuma

Jókai Mór: Törökvilág Magyarországon, A nagyenyedi két fűzfa

Az utolsó budai basa

Keresztyén Balázs: Rákóczi virágai

R.Várkonyi Ágnes: A fejedelem gyermekkora

Lévay József: Mikes

Búcsúzás Kemenes-Aljától, Fohászkodás

Gárdonyi Géza: Isten rabjai

Donászi Ferenc: Egy magyar diák Mátyás korában; Buda hőse

Cervantes: Don Quijote

Fekete István: A koppányi aga testamentuma

Móra Ferenc: Rab ember fiai

Mikszáth Kálmán: A két koldusdiák; Magyarország lovagvárai; A beszélő köntös

Dumas: A három testőr

Schiller: Tell Wilmos

(70 óra, heti 2 óra, 12 tartalék óra)

8.osztály - irodalom

Az oktatandó tananyag	A tanulókkal kapcsolatos állami követelmények
<p>A romantika (2 óra) A romantika irodalmának történelmi, szellemi, művészeti környezete. A romantika az utolsó nagy korstílus az európai művészettörténetben. A kultúra minden területére hatással van, minden művészeti ágban, sőt még a hétköznapi életben is jelentkezett. Stílusirányzat és világszemlélet is egyben.</p> <p>A romantikus életérzés: elvágyódás. Világképének jellemzői: Középpontjában az individuum, a személyiség, az általános emberi, az emberi kiteljesedés lehetősége áll. Jellemzi a természetkultusz, egzotikum iránti fogékonyság, az elmúlt korok megidézése (középkor, őstörténet), a nemzeti gyökerek felkutatására való törekvés. Érdeklődés a népköltészet iránt. Szabadságeszmény. Esztétikai-poétikai jellemzői: Az esztétikai minőségek keveredhetnek: a rút és a fennkölt, a fenséges és nevetséges, a jó és a rossz, a szép és a csúnya, az öröm és a bánat, a szabadság és a végzet. Jellemző a műfajok és szövegformák keveredése: elbeszélő költemény, drámai költemény, verses regény, prózavers. A műnemeken belüli keveredés is előfordul: elégico-óda, ballada.</p> <p>Kapcsolatok a társművészetekkel. Építészet: Az új stílus kialakításában Anglia volt a kezdeményező: londoni Parlament; Kristálypalota; romantikus tájkert (az ún. angolpark). Restaurálták a régi, középkori romokat, vagy műromokat építettek a parkokban. Magyar építészek, épületek: Feszl Frigyes: a Pesti Vigadó; Ybl Miklós: Operaház.</p> <p>Szobrászat: Jean-Baptiste Carpeaux: Lány kagylóval. François Rude: Teknősbékával játszó nápolyi halászfű. Bartholdi: Szabadság-szobor. Izsó Miklós: Búsuló juhász; Petőfi Sándor; Széchenyi István. Stróbl Alajos Anyánk. Alexy Károly: Mátyás király.</p>	<p><u>A tanuló:</u> <u>tudja</u> jellemezni a romantika irodalmának történelmi, szellemi, művészeti környezetét <u>legyen tisztában</u> a romantika hatásával a kultúra különböző területeire</p> <p><u>nevezze meg és fejtse ki</u> világképének jellemzőit</p> <p><u>tudja megnevezni</u> a romantika esztétikai-poétikai jellemzőit.</p> <p><u>ismerje fel</u> a különböző esztétikai minőségeket</p> <p><u>ismerje fel és legyen képes érvekké</u>l bizonyítani a műfaji és műnembeli keveredéseket</p> <p><u>legyen képes</u> a romantikus életmód, életérzés; a stílusjegyek közös vonásainak megfigyelésére és felismerésre a művészetek különböző ágaiban.</p>

<p>Festészet</p> <p>Delacroix: A Szabadság vezeti a népet. Géricault: A Meduza tutaja. John Constable: Szénásszekér; William Turner: Eső; A Téméraire hadihajó utolsó útja; Koncert Petworth-ben.</p> <p>A magyar romantikus festészet a nemzeti múlt sorsdöntő eseményeivel foglalkozik; összefonódik a historizmussal és az akadémizmussal.</p> <p>Képpviselői. Than Mór: Attila lakomája. Borsos József: Nemzetőr. Lotz Károly: Vágtató betyár; Alkonyat; Fürdő; Ménes zivatarban. Madarász Viktor: Hunyadi László siratása; Zrínyi és Frangepán a bécsújhelyi börtönben. Székely Bertalan: II. Lajos király holttestének megtalálása; V. László és Czillei Ulrik; Japán nő; Vérszerződés; Egri nők. Wagner Sándor: Dugovics Titusz. Barabás Miklós: A Vezúv kitörése. Gyárfás Jenő: Tetemrehívás</p> <p>Zene</p> <p>Uralkodó zenei műfajok: szimfonikus költemény, ballada, fantázia, és a versenyművek. Képvisezői: Carl Maria von Weber, Gioacchino Rossini, Franz Schubert, Hector Berlioz, Gaetano Donizetti, Frederic Chopin. Robert Schumann, Felix Mendelssohn, Richard Wagner, Giuseppe Verdi; Liszt Ferenc, Erkel Ferenc.</p>	
<p>Romantika az európai irodalomban Heinrich Heine (1 óra)</p> <p>Mint egy virág olyan vagy...</p> <p><u>Irodalmi párhuzamok</u> A tanulók keressenek olyan népdalokat és Petőfi-verseket, amelyek virághasonlattal kezdődnek! Mit nekem már cifra zsoldár Heine értékrendjének, a világról való felfogásának megjelenése a versben</p>	<p>A tanuló <u>Jegyezze meg</u> Heine életrajzának legfontosabb állomásait, ismerje fel költészetének romantikus vonásait <u>Érzékelje és legyen képes</u> érvekkel alátámasztani a vers hangulati jegyeit, értelmezze a virághasonlatot</p> <p><u>Legyen képes</u> megfogalmazni a költő világszemléletére, értékrendjére utaló jelenségeket a versben</p>
<p>A magyar reformkor (1 óra)</p> <p>A reformmozgalom kibontakozása, a polgárosodás fő kérdései – Széchenyi programja. Nagy alakjai: Széchenyi István, Kossuth Lajos, Táncsics Mihály, Batthyány Lajos, Kölcsey Ferenc</p>	<p>A tanuló:</p> <p><u>ismerje fel</u> a reformkor mozgatórugóit, legfontosabb eseményeit, nagy alakjait legyen képes élőszóban vagy írásban értelmezni őket. - tudjon jól felépített, szabadon előadott feleletet vagy előadást tartani a reformkor</p>

<p>A korszakot jellemző magyar irodalmi törekvések</p>	<p>történetéről <u>Legyen tisztában</u> a korszak irodalmi törekvéseivel</p>
<p>Kölcsey Ferenc (6 óra) Életművének legfontosabb állomásai Művészetének alapvető érzelmi és gondolati vonásai. Himnusz <i>A magyar nép zivataros századaiból</i> A magyarság himnusz-költészeti hagyománya, Kölcsey Himnuszának utóélete A sajátos történeti nézőpont a műben, melyben a különböző korok közös problémájává válik a nemzeti lét A mű műfaji és szerkezeti sajátosságai.</p> <p>Huszt A tetteket sürgető történelmi változások kifejezése az epigrammában. Szerkezete.</p> <p>Parainesis Kölcsey Kálmánhoz (részletek) Ciceró hazafiságeszményét felidézõ erkölcsbölcséleti- pedagógiai értekezés, amely Kölcsey történelembölcséleti szemléletének erkölcsi összegzése A szónoki beszéd eszközei a műben.</p> <p>Nemzeti hagyományok (részletek) A népköltészet iránti érdeklődés első „programja” <u>Irodalomelmélet</u> A himnusz. A trocheus. A disztichon</p>	<p><u>A tanuló:</u> <u>ismerje</u> Kölcsey rövid életrajzát és munkásságát; jellemezze egyéniségét: kedélyvilágát, erkölcsi tartását, gondolkodói magatartását <u>ismerje</u> a biblikus-zsoltáros hagyományos himnusz-költészetünk legismertebb darabjait <u>tudja felsorolni a Himnusz</u> legfontosabb történelmi toposzait <u>legyen képes felismerni</u> a Himnusz műfajkijelölő címét, értse a keretes szerkezet sajátosságait</p> <p><u>tudja elkülöníteni</u> az epigramma előkészítő részét és csattanóját; <u>legyen képes</u> leírni a Huszt disztichonjainak ritmusképletét, jelölni sormetszetét; <u>ismerje a</u> az intellektuális műfaját, tudjon egy-két példát felsorolni a műfaj keretein belül <u>legyen képes</u> Kölcsey bölcs tanácsainak interpretálására fogalmazza meg azok üzenetét a mának</p> <p>legyen képes megfogalmazni Kölcsey alapgondolatát a népköltészeti alkotások szerepéről a nemzeti eredetiség szempontjából.</p>
<p>Vörösmarty Mihály (6 óra) A magyar romantika első nemzedékének legnagyobb alakja. Élete és munkássága. Szózat A hazafiság megrázó erejű dilemmája a műben. A kort meghatározó erkölcsi választás felvázolása: vagy egy jobb, megújult jövő, vagy a nemzet halála vár a magyarságra; <u>Irodalmi párhuzamok</u> A Himnusz és a Szózat szerkezeti és szemléletbeli hasonlóságainak és eltéréseinek összehasonlító elemzése</p> <p>Csongor és Tünde A mű emberi lét alapvető kérdéseire keres választ. Az alaptörténet irodalmi gyökerei Műfaji besorolásai: drámai költemény,</p>	<p><u>A tanuló:</u> <u>tudja</u> röviden ismertetni Vörösmarty rövid élet- és pályarajzát helyét a magyar irodalmi kánonban; <u>tudja megválaszolni milyen,</u> az emberi lét alapvető kérdéseire keresi a má a választ, ezt legyen képes a szöveg alapján érvekkel alátámasztani <u>ismerje fel</u> milyen kapcsolódásai vannak a műnek a magyar mesehagyománnyal</p> <p><u>legyen képes</u> megfogalmazni a drámai költemény műfajának lényegét, a különböző műnemek keveredését a műben, <u>tudja megindokolni,</u> érvekkel alátámasztani, miért tartozik a Csongor és Tünde az emberiségköltemények, világdramák sorába <u>legyen képes</u> megállapítani, hogy a mű</p>

<p>világdráma, emberiségköltemény, magyarázat-mítosz</p> <p>A szereplők felosztása a mese-fantasztikum és a valószerű lét szférájához tartozókra. Archetípusok, toposzok a műben.</p>	<p>szereplői közül kik származnak a mese-fantasztikum, kik a valószerű lét szférájából <u>tudja</u> jellemezni a szereplőket <u>ismerje fel</u> a műben található archetípusokat</p>
<p>Irodalmunk a szabadságharc idején, és az azt követő időszakban (2 óra)</p> <p>A forradalom, a szabadságharc, az önkényuralom és a kiegyezés kora.</p>	<p><u>A tanuló:</u> <u>legyen képes</u> a korhoz kapcsolódó legfontosabb események felsorolására, a kiemelkedő egyéniségek megnevezésére.</p>
<p>Nemzeti kultúra és népies irodalom. Folklor, folklorizmus, folklorizálódás</p> <p>A nemesi irodalom mellett megjelenik a népies irodalom.</p> <p>A folklór, folklorizmus és folklorizálódás fogalma. Szerepük a nemzeti kultúra kialakulásában. A folklorizmus hatása számos írónk munkásságára, illetőleg a folklorizálódás folyamata.</p> <p>A nemzeti azonosságtudat keresésének szoros kapcsolata a folklór-jelenségek vizsgálatával a XIX. században.</p>	<p><u>A tanuló:</u> <u>tudja</u> felvázolni a népies irodalom jellemző vonásait; <u>legyen képes</u> meghatározni a folklór, a folklorizmus és folklorizálódás alapfogalmakat és azokat konkrét irodalmi példákkal illusztrálni; <u>tudja bizonyítani</u>, hogy számos írónk, pl.: Petőfi, Arany, Jókai munkássága megérthetetlen folklorizmusuk pontos számbavétele nélkül; <u>tudjon</u> beszélni a XIX. században főként a romantika hatására beindult eszmeáramlatról, mely a nemzeti azonosságtudatot összekapcsolta a folklór-jelenségek vizsgálatával.</p>
<p>Petőfi Sándor (14 óra)</p> <p>A szabadságharc költőjének élete és pályája Munkásságának főbb témakörei. Jelentősége és világirodalmi rangja.</p> <p>A természet vadvirága</p> <p>Lírai önarckép, első programadó vers.</p> <p>A helység kalapácsa</p> <p>Az eposzparódia. Az elbeszélő költemény keletkezése. A cím és az alcím viszonya. Cselekménye, mondanivalója. A személynevek a műben.</p> <p><u>Alkotó- és beszédképesség-fejlesztés</u></p> <p>1. A tanulók dramatizálják és adják elő A helység kalapácsának néhány jelenetét.</p> <p>2. A cselekmény bizonyos mozzanatai homályban maradnak, pl.: miért utálja Harangláb Fejenagyot. Írjanak rövid történetet arról, mi lehet a gyűlölködés oka. Lehet versben is.</p> <p>Dalaim</p> <p>Egy csokor Petőfi leggyakoribb és legjellemzőbb lírai témáiból. Az asszociáció szerepe a műben.</p> <p>Úti levelek</p> <p>11. levél. Tartalma, mondanivaló.</p> <p><u>Szerelmi költészete</u></p>	<p>A tanuló: <u>ismerje</u> részletesen Petőfi életét és munkásságát; <u>tudjon</u> életrajzi vázlatot készíteni; <u>legyen képes</u> megfogalmazni Petőfi e korai versének programját; <u>ismerje</u> röviden a mű keletkezésének történetét; <u>tudja</u> kifejtetni, mire utalnak a személynevek; <u>sorolja fel</u>, hogy az egyes versszakok milyen témákat mutatnak be; <u>értse</u>, hogy a versszakok nem a csapongó képzelet szüleményei, hanem az asszociációs sor szigorú rendet követ; <u>legyen képes</u> az asszociáció (képzettársítás) eszközét felhasználva megtalálni az előreutaló mozzanatokat; életrajzi adatok alapján tudja megnevezni és ismertetni Petőfi „szerelmeit”</p> <p><u>elemezze</u> a költeményt; <u>tudja</u> saját szavaival megfogalmazni Petőfi népköltői programját;</p> <p>példák segítségével <u>legyen képes bizonyítani</u>, hogy Petőfi a népies irányzat meghonosítója irodalmunkba;</p>

<p>Reszket a bokor, mert... Az őszinte, tiszta szerelem megnyilvánulása a versben. A líraiság kifejező eszközei a műben.</p> <p>Szeptember végén – mint a hitvesi költészet szenvedélyes remeke.</p> <p>Egy gondolat bánt engemet – a szabadság és „az emberiség iránti lángolás szédítő rapszódiaja” (Illyés Gyula)</p> <p>A rapszódia legjellemzőbb példája irodalmunkban. A költői kifejező eszközök szerepe a műben.</p> <p>A XIX. század költői</p> <p>Irányadó programvers. Petőfi költői és politikai programjának 1847-es nagy összegzése A költők társadalmi küldetésének megfogalmazása a költeményben.</p> <p>A nép nevében</p> <p>Rousseau tételeinek felhangzása a versben. A költő nem tényeket sorol, hanem kérdez, felszólít, számon kér, fenyeget a „nép nevében”.</p> <p>Nemzeti dal</p> <p>A nemzeti szabadság, jogegyenlőség, nemzeti egység eszméinek sugárzása a költeményben.</p> <p>Föltámadott a tenger... – mint a nemzetközi szabadságharc költeménye.</p> <p>Szörnyű idő</p> <p>Petőfi utolsó verse. A remény elvesztése, a fenyegető vereség előérzete a műben.</p> <p><u>Kiegészítő olvasmányok</u></p> <p>Borozó, Disznótorban, Befordultam a konyhára, Fürdik a holdvilág, Megy a juhász számaron, Alku; Szülőimhez, A jó öreg kocsmáros, Szüleim halálára; Beszél a fákkal a bús őszi levél, Minek nevezzelek?; Dicsőséges nagyurak...; Van-e egy marok föld...;Forradalom, Négy nap dörgött az ágyú, Európa csendes, újra csendes... 12. levél, 13. Levél, Munkács,</p> <p><u>Irodalomelmélet</u></p> <p>A komikus eposz. A dal. Az elégia. A rapszódia</p> <p><u>Tantárgyak közötti kapcsolat</u></p> <p>Térkép segítségével keressék meg azokat a helységeket ahol Petőfi megfordult. Fordítsanak kiemelt figyelmet a kárpátaljai vonatkozásokra (földrajz).</p>	<p>életrajzi adatok alapján tudja megnevezni és ismertetni Petőfi „szerelmeit”</p> <p><u>tudja elemezni a verset:</u> elhelyezni az életműben, meghatározni műfaját, megtalálni a költői kifejező eszközöket, megfogalmazni üzenetét;</p> <p><u>tudja elemezni</u> a költeményt;</p> <p>legyen képes a rapszódia komplex elemzésére: a költői kifejező eszközök (fokozás, hasonlatok, metaforák), szerkezeti vázlat készítése;</p> <p>A csatajelenetet a mű alapján tudja saját szavaival elmondani, elemezni, megfogalmazni üzenetét;</p> <p><u>tudja megfogalmazni</u>, milyen költői magatartást utasít el és milyen fogalmaz meg Petőfi;</p> <p><u>tanulja meg emlékezetből</u> az ötödik versszakot;</p> <p><u>legyen képes</u> rámutatni a költői kifejező eszközökre (utaljon a gúny eszközeire is);</p> <p><u>tudja elkészíteni</u> egy tetszés szerinti versszak rímképletét;</p> <p><u>értse a mű</u> üzenetét;</p> <p>versszakonként <u>elemezze</u> a művet;</p> <p><u>tudja megnevezni</u> a költemény szónoki eszközeit;</p> <p>utaljon a refrén hatására;</p> <p>tanulja meg emlékezetből a verset;</p> <p><u>tudja elemezni</u> a költeményt, kiemelve az allegória és a fokozás szerepét; legyen képes megfogalmazni üzenetét;</p> <p><u>értse meg</u> , hogy a költemény egy nagyszerű költészet és egy jelentős történelmi korszak lezárása.</p>
<p>Arany János (7 óra)</p> <p>Élete és munkássága. Költészetének főbb motívumai.</p> <p>A szegény jobbágy</p>	<p><u>A tanuló:</u></p> <p><u>tudja ismertetni</u> Arany életrajzát és munkásságát;</p> <p><u>tudja ismertetni</u> Arany részletező leírását a</p>

<p>A szegénység, a kiszolgáltatottság, az elesettség együttérző ábrázolása a műben.</p> <p>Nemzetőr-dal A nemzeti szabadságért kiálló nemzetőrök optimizmusának tükröződése a versben.</p> <p>A walesi bárdok Keletkezésének körülményei. Felépítése, nyelvezete, alapüzenete. A mű jelenetei, helyszínei. A kötet szerkesztésének erkölcsi győzelme a zsarnokságon. Az Ószikéből: A tölgyek alatt .</p> <p><u>Kiegészítő olvasmányok</u> Koldus-ének, Válasz Petőfinek, Mátyás anyja, A walesi bárdok, Letészem a lantot</p> <p><u>Irodalomelmélet:</u> Az életkép. A történelmi ballada</p>	<p>szegénységről, kiemelve a megalázó jelenetet a negyedik versszakban; <u>tudjon beszélni</u> a gúny szerepéről az utolsó versszakban; <u>legyen tisztában</u> a nemzetőrség feladatával a szabadságharc idején; <u>értse az</u> önkéntes nemzetőrök bizakodó optimizmusát; <u>tudja jellemezni</u> a dal verselését; <u>ismerje</u> a forrásművet, és a mű megírásának körülményeit; <u>tudja jellemezni</u> a szereplőket; <u>legyen képes</u> meghatározni a ballada cselekményét; <u>ismerje</u> a ballada szereplőit; <u>elemezze</u> a szerkezetét; <u>fogalmazza meg</u> a ballada üzenetét; <u>tudjon beszélni</u> Arany öregkori költészetéről, a „kapcsos könyvről”; <u>legyen képes elemezni</u> A tölgyek alatt című elégiát; <u>beszéljen</u> hangulatokról, a bennük felhasznált költői eszközökről és más stilisztikai eszközökről.</p>
<p>A líra és az epika sajátosságai (1 óra) A regény mint irodalmi műfaj. Formája, terjedelme, cselekménye, szerkezete. A jellemek rendszere. A jellemábrázolás és a jellemfejlődés szerepe a műfajban.</p>	<p><u>A tanuló:</u> <u>legyen tisztában</u> a két műnemre vonatkozó legfontosabb sajátosságokkal; <u>tudja</u> részletesen elemezni a regény műfaját;</p>
<p>Jókai Mór (12 óra) A XIX. század legnagyobb hatású prózaírója. Élete és munkássága.</p> <p>A kőszívű ember fiai A szabadságharc „hősi eposza”. Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc hősi korának bemutatása a Baradlay-család történetének tükrében.</p> <p><u>Alkotó- és beszédképesség-fejlesztés</u> Vita: Ki a legnagyobb hős a regény alakjai közül? (Jenő, Ödön, Richárd, Baradlayné)</p> <p><u>Irodalomelmélet</u> A történelmi regény</p>	<p><u>A tanuló:</u> <u>ismerje</u> Jókai életét és munkásságát; <u>legyen képes</u> életrajzi vázlatának összeállítására; <u>tudja kifejtetni</u> a regény témáját, mondanivalóját; biztos szövegismeret alapján <u>tudja elemezni</u> a regény cselekményét, elkészíteni a szerkezeti vázlatát vagy grafikonját; <u>jellemezze</u> a regény főszereplőit, legyen képes elkészíteni a jellemek rendszerének vázlatát; konkrét példák alapján <u>tudja bemutatni</u> Jókai ábrázoló módszereit; <u>legyen képes megfogalmazni</u> a sokrétű regény üzenetei közül a fontosabbakat, a mához is szólókat.</p>
<p>A realizmus (1 óra) A romantikával párhuzamos haladó stílusirányzat. Az emberi és társadalmi valóság minél hitelesebb, minden eszményítéstől mentes akarja ábrázolni. Uralkodó műfaja a regény és a novella.</p>	<p><u>A tanuló:</u> <u>értse meg és ismerje fel</u> a realizmus legjellemzőbb ismertető jegyeit;</p>

<p><u>Kapcsolatok más művészetekkel</u> Courbet: Kötőrők, Millet: Kalászszedők, Perov: Parasztemetés, Paál László: Nyárfák (festészet)</p>	
<p>Mikszáth Kálmán (4 óra) A magyar irodalom egyik legnagyobb elbeszélője, az anekdotikus epikai hagyomány legnagyobb hatású folytatója. A néhai bárány A novella átképzeléses előadásmódja (az elbeszélő beleéli magát falu, egy-egy szereplő helyzetébe). Szerkezete. Stílusa. Bede Anna tartozása Az anekdota cselekménye, szerkezete, mondanivalója. Bede Anna jelleme, gondolkodásmódja. <u>Irodalomelmélet</u> Az anekdota <u>Kiegészítő olvasmányok</u> Ne nyitogassuk a történelmet, A gavallérok <u>Alkotó- és beszédkészség-fejlesztés</u> A néhai bárány utolsó, a községháza előtti jelenete legteljesebb mondatait, amelyek még önmagukon túl is jelentenek, sugallnak valamit rontsák el a tanulók., úgy, hogy egészít-sék ki azzal amire utalnak, de nem mondanak ki. Fedezzék fel a művészi tömörség fontosságát. Folytassák a történetet.</p>	<p><u>A tanuló:</u> <u>tudja ismertetni</u> Mikszáth életútját és munkásságát; <u>tudja</u> jellemezni az elbeszélői nézőpontot (ki beszél, kinek a szemével látjuk az eseményeket); <u>legyen képes</u> az elbeszélés szerkezeti és stilisztikai elemzésére; <u>tudja elkészíteni</u> a mű cselekményvázlatát, a főbb szerkezeti egységek figyelembe vételével; _ <u>legyen képes jellemezni</u> Bede Annát Mikszáth külső és belső leírása és a lány gondolkodása alapján; <u>ismerje</u> a mű mondanivalóját, a szerző állásfoglalás megnyilvánulásának mikéntjét az elbeszélésben.</p>
<p>Charles Dickens (1 óra) Az író életútja. Karácsonyi ének A cselekmény kibontakozása. A főhős, Scroog szimbolikus alakja. A humor szerepe az elbeszélésben. Realizmus és romantika keveredése a műben. <u>Kiegészítő olvasmányok</u> Twist Olivér; Copperfield Dávid</p>	<p><u>A tanuló:</u> olvasmányélmény alapján <u>ismerje</u> a mű cselekményét, <u>legyen képes</u> jellemezni a szimbólummá emelkedő főhőst, annak jellemfejlődését; <u>találja meg</u> a legjellemzőbb realista és romantikus stílusjegyeket; <u>tudja megfogalmazni</u> a mű üzenetét.</p>
<p>Harriet Beecher-Stow (3 óra) Az amerikai realizmus megteremtője. Az amerikai valóság első kritikus ábrázolása. Tamás bátya kunyhója A regény rabszolgaság lexikona, vitairat az emberi megaláztatás, a rasszizmus ellen. A szereplők rendszere. Üzenete a mának. <u>Tantárgyak közötti kapcsolat</u> Az ültetvényes rabszolgaság történelmi bemutatása (történelem).</p>	<p><u>A tanuló:</u> <u>ismerje</u> az író rövid életrajzát, tudjon beszélni a regény megírásának valószínű okairól; <u>ismerje</u> a regény cselekményét, szerkezetét, a szereplők rendszerét; <u>tudja megfogalmazni</u> üzenetét;</p>

Memoriter

Kölcsey Ferenc: Himnusz, Huszt
Vörösmarty Mihály: Szózat

Petőfi Sándor versei: Egy gondolat bánt engemet (részlet),
 Nemzeti dal, Föltámadott a tenger, A XIX. század költői (részlet),
 Szeptember végén
 Arany János: a Nemzet-őr dal,
 A walesi bárdok (részlet)

Házi olvasmányok

Petőfi-versek

Jókai Mór: Az új földesúr Egy magyar nábob, Kárpáti Zoltán

Mikszáth Kálmán művei: Szent Péter esernyője; A tót atyafiai, A jó palócok,

Ne nyitogassuk a történelmet, A gavallérok

Alekszandr Puskin: Ruszlán és Ludmíla

Charlotte Bronte: Jane Eyre

Emily Bronte: Üvöltő szelek

Henryk Sienkiewicz: Tűzzel-vassal, Quo Vadis

James Fenimore Cooper: Az utolsó mohikán

Irodalom

9. osztály

(70 óra, heti 2 óra, 14 tartalék óra)

Az oktatandó tananyag	A tanulókkal kapcsolatos állami követelmények
<p>Bevezetés (2 óra)</p> <p>A líra átalakulása a XIX. sz. végén. Új stílusirányzatok a századvég irodalmában. A francia szimbolisták—Baudelaire, Verlaine, Rimbaud költészetének újszerűsége és jelentősége.</p>	<p>A tanuló:</p> <p>vizsgálja és értse lírai formanyelv változását, ismerje fel szimbolizmus, impresszionizmus stílusjegyeit.</p>
<p>Irodalmunk a XX. században</p> <p>A Nyugat és kora (1 óra)</p> <p>Irodalmi és kulturális élet a Nyugat első korszakában. Szépirodalmi alkotások a Nyugat első nemzedékének íróitól.</p>	<p>Ismerje a társadalmi, gazdasági kulturális változások történelmi háttérét, Értse a Nyugat korszakalkotó jelentőségét.</p>
<p>Ady Endre (5 óra)</p> <p>Életpályája, költészetének főbb jellemzői. Ady és a Nyugat kapcsolata. Séta bölcső-helyem körül – a szülőföld megtartó erejének bemutatása a versben</p>	<p>Értse és ismerje Ady Endre költői világának, sajátosságait, értse az érzelmek, gondolatok és a valóság összefüggéseit,</p>

<p>A magyar Ugaron – a kulturálatlannak ítélt magyar világ szimbólumverse.</p> <p>Párisban járt az Ősz – az élet és az elmúlás szembeállítás a versben</p> <p>A föl-földobott kő – a hazaszeretet megnyilvánulása a versben.</p> <p>Irodalomelmélet – a szimbólum, a szimbolizmus.</p> <p>Kiegészítő olvasmányok: A magyar Messiások Üzenet egykori iskolámba.</p>	<p>ismerje fel a szimbólumokat a versben, a költő üzenetének megértése,</p> <p>értse a vers mondanivalóját.</p> <p>ismerje fel a tájhoz, a szülőföldhöz való ragaszkodást a költeményben. a verselés, a zeneiség elemeinek és hatásának felismerése,</p> <p>a költői képek és szimbólumok megértése, ismerje a vers megírásának körülményeit.</p>
<p>Tantárgyak közötti kapcsolat: Ady Endre megzenésített versei (zene)</p>	
<p>Móricz Zsigmond (7 óra)</p> <p>A Nyugat meghatározó egyénisége, a magyar realizmus legnagyobb alakja. Életpályája, legjelentősebb regényei és novellái.</p> <p>Hét krajcár A szegénység kiemelkedő szerepe Móricz írásaiban. Gyerekkori élményének bemutatása a novellában.</p> <p>Légy jó mindhalálig Az erkölcsi felemelkedés regénye. Az emberi jóság, szeretet bemutatása a főhős jellemén keresztül. Önéletrajzi elemek a műben.</p> <p>Irodalomelmélet – a realizmus. A novella mint irodalmi műfaj.</p> <p>Kiegészítő olvasmány: részletek Móricz Zsigmond Életem regénye c. művéből.</p>	<p>Móricz Zsigmond újszerű parasztábrázolásának megértése, az író életének és munkásságának ismerete,</p> <p>ismerje fel realista ábrázolásmód fő eszközét</p> <p>a cselekmény legfontosabb szerkezeti elemeinek elkülönítése, azonosítása, szerepének, tartalmának értékelése,</p> <p>értse a szereplők jellemfejlődését.</p>
<p>A Nyugat lírikusai</p> <p>Babits Mihály költészete (3 óra) Babits életének és költészetének főbb meghatározói. Verseinek és művészi formavilágának jellemzői. Babits gondolatisága és költői hitvallása.</p> <p>Új leoninusok – az életkép és a természet összhangja a versben.</p> <p>Irodalomelmélet – az idill. A leoninus. A versláb.</p> <p>Ősz és tavasz között—a tavasz szépségének és az ember komor világának szembeállítás.</p>	<p>Babits Mihály művészi kifejezőeszközeinek és formavilágának megértése,</p> <p>az új ízlés, a játékosság a művészi kifejezőmódok megértése és befogadása.</p>

<p>Kosztolányi Dezső (3 óra) Élete és munkássága. Kapcsolata a Nyugattal. Művészetének kialakulása. A szegény kisgyermek panaszai—a gyermekkor felidézése a versciklusban. Már néha gondolok a szerelemre Mostan színes tintákról álmodom. A versek hangulata, a szavak zenéje. Irodalomelmélet – a versciklus.</p>	<p>Ismerje az író életrajzát és munkásságát, értékelje Kosztolányi írói sokoldalúságát, értse Kosztolányi jellegzetes költői módszerét, ismerje a versciklus meghatározását.</p>
<p>Tóth Árpád (3 óra) Élete és pályája. Költői nyelve, verseinek témája. Összefonódása a Nyugattal Áprilisi capriccio – a tavasz szépségének és az ember komor világának a bemutatása. Színek, dallamok és hangulatok a versben. Esti sugárkoszorú—a természeti szép és a művészi szépség érzékeltetése költői eszközökkel. Irodalomelmélet – a szinesztézia, a sorátlépés.</p>	<p>Ismerje fel a költő formai sajátosságait a tanult versek alapján, ismerje fel az impresszionista stílusjegyeket Kosztolányi verseiben, tudjon részletet kívülről a költő verseiből, ismerje a szinesztézia, a sorátlépés fogalmát.</p>
<p>Juhász Gyula (3 óra) A magyar tájköltészet mestere. Élete és munkássága. Magyar táj, magyar ecsettel—sajátos tájbrázolás a versben. Az egyén és a szülőföld egybefonódása. Irodalomelmélet – a szonett, a tájvers Milyen volt... – az elveszített kedves szépségének dicsérete a természet képeivel.</p>	<p>Határozza meg a költő helyét és szerepét a magyar költők sorában. Fejtse ki a vers alap gondolatát, Ismerje fel a költemény hangulatvilágát, a nosztalgia szerepét a versben.</p>
<p>Karinthy Frigyes (2 óra) Az író pályaképe. A humor szerepe írásaiban. Röhög az egész osztály—a jellemkomikum, a helyzetkomikum szerepe a novellában. Irodalomelmélet—a humoreszk, a helyzetkomikum.</p>	<p>A költő életrajzának legfontosabb eseményei, azok hatása irodalmi munkásságára. A humor, a gúny fogalmának értelmezése.</p>
<p>Szabó Lőrinc élete és munkássága (2 óra) A Tücsökzene c. versciklus (Részlet) A befagyott Ipolyon—a gyermekkor élményeinek felidézése . Irodalomelmélet — az önéletrajzi vers. Kiegészítő olvasmányok: Olvasás (A Tücsökzenéből), Lóci órás lesz.</p>	<p>Az életképszerű jelenetek megfigyelése Szabó Lőrinc verseiben.</p>
<p>József Attila (5 óra) Életpályája és költői kibontakozásának útja.</p>	<p>A költő életútja és munkássága.</p>

<p>Költészetének sokrétősége. Curriculum vitae-gyermekkorának képei önéletrajzi írásában. Tiszta szívvel-az expresszionista helyzetdal. A költő lázadása a társadalmi rend és erkölcs ellen .A költemény következményei. Születésnapomra – az önirónia és formai játékosság a versben. A költői hitvallás megfogalmazása. József Attila egyéb versei – Betlehemi királyok Irodalomelmélet – az expresszionizmus. A helyzetdal, az önirónia.</p>	<p>Ismerje József Attila életpályáját önéletrajzi írásának tükrében.</p> <p>A művészi kifejezőmódok, stíluseszközök funkcióinak megfigyelése, értelmezése.</p> <p>Az önirónia és a formai játékosság alkalmazásának megértése.</p>
<p>Radnóti Miklós (3 óra) A Nyugat harmadik nemzedékének képviselője. Nem tudhatom--a szülőföld és a haza iránti szeretet megfogalmazása a versben. A fasiszmus elítélése és leleplezésének megfogalmazása. Himnusz a békéhez—a békevágy és a szabad élet reményének kifejezése a versben.</p>	<p>A költő származására és születésére vonatkozó körülmények ismerete. Az ellentétekre épülő költemény szerkezeti egységeinek és tartalmának megértése.</p> <p>Ismerje a himnusz műfaji sajátosságait.</p>
<p>Tantárgyak közötti kapcsolat: A fasiszta eszmék terjedése Európában. A második világháború eseményeinek hatása Magyarországra (történelem).</p>	
<p>Illyés Gyula (2 óra) Élete és irodalmi munkássága. Pályájának kiteljesedése a második világháború után. A költő felel – a költői hivatástudat, felelősségvállalás verse. Kiegészítő olvasmányok: Haza a magasban. Koszorú.</p>	<p>Tudja megfogalmazni a költő életének és pályájának fontosabb szakaszait, ismerje fel a költői hitvallás, az ars poeticát a versben.</p>
<p>Weöres Sándor (2 óra) A Nyugat harmadik nemzedékének tagja. Költészetének műfaji és formai gazdagsága. Rongyszőnyeg – a versciklus formai változatossága. Őszi éjjel izzik a galagonya – a költemény zeneisége.</p>	<p>Ismerje a költő életpályáját, ismerje fel a zenei gazdagságot és a formai változatosságot Weöres Sándor verseiben.</p>
<p>Tantárgyak közötti kapcsolat: A költészet és zene kapcsolata.</p>	
<p>Nagy László (2 óra)</p>	<p>A képalkotás újszerűségének megértése Nagy</p>

<p>Élete és munkássága. A népköltészet és a modern verselés ötvözése munkásságában. Adjon az Isten – hagyományos motívumok a versben.</p>	<p>László verseiben, értse a regölés-kántálás jellegének szerepét a mondanivaló kifejtésében.</p>
<p>A határon túli magyar irodalom</p> <p>Tamási Áron (5 óra) Ábel a rengetegben c. regénye. A székelyek. A regény cselekménye. A mű humora, nyelvezete.</p> <p>Kárpátaljai magyar irodalom Kovács Vilmos (1 óra) Verecke--a magyar történelem és a szülőföld elválaszthatatlansága, egysége. A mondanivaló szimbolikus megfogalmazása a versben.</p> <p>Vári Fábrián László (1 óra) Útban Törökország felé – a szülőföld történelmének emlékezete, az emberi és nemzeti sors összefonódása a versben.</p>	<p>A határon túli magyar irodalom és az anyaországi magyar irodalom egységének a megértése. A nyelvi humor megértése. Az emberi érzelmeket, viszonyulásokat megjelenítő nyelvi kifejezőeszközök felfedezése a műben.</p> <p>értse az anyanyelvű irodalom és történelem szerepe egy nép, nemzetrészmegmaradásában, az anyanyelv megtartó erejének tudatosítása a tanulóknban,</p> <p>ismerje fel magyar költészet hagyományainak felismerése a versben témaválasztás, formarendszer és mondanivaló szempontjából.</p>
<p>Kitekintés a világirodalomra.(2 óra) Az avantgárd művészeti irányzatok a XX. sz. első évtizedeiben.</p> <p>Guillaume Apollinaire (1 óra) Élete és pályája. Az irodalmi avantgárd jelentős képviselője. A megsebzett galamb és a szökőkút c. képvers. A forma és a mondanivaló egysége a versben. Irodalomelmélet: az avantgárd művészet A képvers.</p> <p>Ernest Hemingway (4 óra) Az amerikai irodalom Nobel-díjas írója. Az öreg halász és a tenger c. kisregénye Az ember és a természet kapcsolatának bemutatása a műben.</p>	<p>értse a modern líra sajátosságait megértése és ismerje fel azokat,</p> <p>fogalmazza meg a szöveg hangzásának és írott képének összefüggését, az illusztráció, a tipográfiai eszközök szerepét,</p> <p>a képversnek, mint sajátos formának megismerése és értelmezése.</p> <p>mutassa be Hemingway életének meghatározó élményeit és állomásait, értse kisregény üzenetét..</p>

Memoriter:

Ady Endre: A magyar Ugaron, Párisban járt az Ősz.
Móricz Zsigmond: Hét Krajcár (részlet).
József Attila: Tiszta szívvel, Születésnapomra.
Radnóti Miklós: Nem tudhatom.

Weöres Sándor: Őszi éjjel izzik a galagonya...
Nagy László: Adjon az Isten.

Kiegészítő vagy házi olvasmányok

Ady Endre: A magyar Messiások, Üzenet egykori iskolámba.
Móricz Zsigmond: Életem regénye. (részletek gyermekkoráról)
Szabó Lőrinc: Olvasás (A Tücsökzenéből), Lóci óriás lesz.
Illyés Gyula: Haza a magasban, Koszorú.
Nagy Lajos: Képtelen természetrajz.
Karinthy Frigyes: Lógok a szeren.
Tamási Áron: Ábel-trilógia.